

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

тому формування критичного мислення має поєднуватися з вихованням відповідальності, академічної культури та дотриманням етичних норм наукової діяльності.

Отже, історична інформатика є важливим чинником модернізації історичної освіти та ефективним інструментом розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти. Її потенціал полягає у поєднанні традиційних методів історичного дослідження з можливостями цифрових технологій, що сприяє формуванню нового покоління фахівців, здатних критично оцінювати інформацію, здійснювати самостійний науковий пошук, використовувати сучасні цифрові інструменти та відповідально працювати в умовах інформаційного суспільства. Саме такі компетентності стають визначальними для успішної професійної діяльності історика у XXI столітті.

ГОРДІЄНКО Наталія Василівна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ

В умовах сучасного інформаційного перевантаження, стрімким розвитком технологій, зростання невизначеності особливої актуальності набуває розвиток критичного мислення як здатності особистості аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та приймати обґрунтовані рішення [4]. Роль критичного мислення не зводиться виключно до інтелектуальної сфери, так як воно має виразний психологічний вимір, тісно пов'язане із процесами саморегуляції, підтриманням емоційної рівноваги та збереженням психологічної безпеки.

У контексті підготовки майбутніх психологів це питання набуває подвійного значення: критичне мислення виступає як професійна компетентність і водночас як інструмент ефективної взаємодії з клієнтами [2].

Метою роботи є обґрунтування ролі критичного мислення як чинника ефективності психологічного тренінгу та визначення шляхів його розвитку у тренінговому процесі.

Тренінг полягає у перепрограмуванні наявної в людини моделі управління своєю поведінкою, діяльністю, а також у виробленні нових стратегій життя в суспільстві. Він є інтерактивною формою навчання та роботи над собою, яка сприяє максимальному засвоєнню знань і пошуку нових, наперед не передбачених шляхів функціонування особистості. Під час участі у тренінгу, за допомогою взаємодії з іншими, учасник вчиться адекватно сприймати себе, адаптуватися до умов соціуму та розвивати власний потенціал і здібності.

Психологічний тренінг, як форма активного соціально-психологічного навчання, створює унікальні умови для розвитку критичного мислення завдяки

інтерактивності, рефлексивності та залученню учасників до аналізу власного досвіду. Сучасні дослідження підтверджують, що активні методи навчання (дискусії, проблемні завдання, кейси) є найбільш ефективними для його формування [5].

Критичне мислення традиційно розглядається як складна когнітивна здатність, що включає аналіз, оцінювання, інтерпретацію та метакогнітивну регуляцію [1]. У психології воно тісно пов'язане із саморефлексією та усвідомленням власних мисленнєвих процесів і здатністю до їх корекції [6].

Слід зазначити, що у межах тренінгового підходу важливими є такі характеристики критичного мислення, як

- здатність ставити запитання та сумніватися у готових твердженнях;
- виявлення логічних помилок і когнітивних викривлень;
- аргументованість висловлювань;
- відкритість до альтернативних точок зору;
- рефлексивність [8].

Водночас психологічний тренінг як форма навчання базується на принципах активності, зворотного зв'язку, групової взаємодії та психологічної безпеки, що створює умови для розвитку зазначених якостей [3].

Ефективність психологічного тренінгу визначається не лише засвоєнням знань, а й глибиною особистісних змін, розвитком саморефлексії та здатністю до усвідомленого застосування досвіду. Саме тут критичне мислення виступає ключовим механізмом.

По-перше, критичне мислення підвищує якість сприйняття інформації: Учасники, які володіють цією здатністю, не просто пасивно засвоюють матеріал, а активно його аналізують, співвідносять із власним досвідом і формують аргументовані висновки [5]. Це підвищує рівень усвідомлення та сприяє глибшому засвоєнню.

По-друге, воно впливає на групову динаміку: у середовищі, де заохочується критичне мислення, знижується рівень конформізму, підвищується якість дискусій і формується культура аргументованого діалогу [8]. Це створює умови для більш відкритого обміну думками та досвідом.

По-третє, критичне мислення є основою рефлексивних процесів, що забезпечують глибокі особистісні зміни [7]. Учасники вчаться аналізувати власні реакції, установки та поведінкові патерни, що є необхідною умовою особистісного розвитку. Без критичного осмислення досвіду тренінг ризикує залишитися на рівні емоційного переживання без глибоких змін.

Особливе значення має здатність до виявлення когнітивних викривлень та критичного аналізу інформації, що є важливим у сучасному інформаційному середовищі. У тренінговій роботі учасники часто стикаються з автоматичними думками, стереотипами та ірраціональними переконаннями. Розвинене критичне мислення дозволяє їх ідентифікувати та переосмислювати.

Слід відмітити, що важливою є також позиція тренера, який має стимулювати дискусію, підтримувати різні точки зору, уникати нав'язування готових відповідей та забезпечувати психологічно безпечний простір для обміну думками [3]. Фасилітатор, який підтримує розвиток критичного мислення стимулює запитання та дискусії, уникає нав'язування «єдино правильних» відповідей, заохочує різні точки зору, створює безпечний простір для висловлення сумнівів.

Під час проведення тренінгу тренер використовує різноманітні техніки та методи роботи. Що ж стосується інтеграції критичного мислення у тренінговий процес, то тут доцільно використовувати такі методи:

1. Дискусійні техніки (дебати, «круглі столи»), які сприяють аргументації та аналізу позицій.
2. Кейс-метод, що передбачає розгляд проблемних ситуацій і пошук альтернативних рішень.
3. Рефлексивні вправи, спрямовані на осмислення власного досвіду.
4. Аналіз когнітивних викривлень, що допомагає усвідомити типові помилки мислення.
5. Метод запитань, зокрема відкритих і проблемних, які стимулюють глибше мислення [5, 8].

Ефективним є поєднання когнітивних та емоційно-досвідних компонентів, що дозволяє не лише зрозуміти, а й пережити процес критичного осмислення.

Варто зазначити, що розвиток критичного мислення у тренінгу може супроводжуватися певними труднощами. Зокрема, учасники можуть відчувати дискомфорт від необхідності перегляду власних переконань або уникати активної участі у дискусіях через страх оцінювання. Водночас ці труднощі є природною складовою процесу навчання. Тому важливо забезпечити психологічну безпеку та поступовість у впровадженні відповідних методів.

Крім того, існує ризик підміни критичного мислення критицизмом або запереченням заради заперечення. У цьому контексті завдання тренера полягає у формуванні конструктивного підходу, орієнтованого на пошук істини, а не на конфронтацію.

Критичне мислення є важливим чинником ефективності психологічного тренінгу, оскільки забезпечує глибину засвоєння матеріалу, активність учасників, якість групової взаємодії та рівень рефлексії. Його розвиток сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх психологів і підвищує результативність тренінгових програм.

Інтеграція методів розвитку критичного мислення у структуру психологічного тренінгу є необхідною умовою сучасної підготовки фахівців [4]. Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричним вивченням впливу окремих тренінгових технік на розвиток критичного мислення та розробкою спеціалізованих програм.

Список використаних джерел:

1. Усанова Л., Усанов І., Штепа О. Формування критичного мислення в системі компетентнісної підготовки фахівців // Українська професійна освіта. № 16, 2024, С. 48-55 URL: <https://upernpu.pnpu.edu.ua/article/view/314293> (дата звернення: 24.04.2026).
2. Кравченко Л., Ільченко О. Критичне мислення майбутніх фахівців: сутність і зміст поняття // Українська професійна освіта. № 18, 2025. С. 208-215 URL: <https://upernpu.pnpu.edu.ua/article/view/347751> (дата звернення: 24.04.2026).
3. Волянчук Н. Ю., Ложкін Г. В., Цивон О. В. Сучасні освітні практики розвитку критичного мислення особистості // Слобожанський науковий вісник. №2 (2025). С. 47-52 URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/876> (дата звернення: 24.04.2026).
4. Бодак В., Пантук Т., Пантук М. Формування критичного мислення школярів засобами інтернет-медіа: огляд сучасних українських досліджень // Молодь і ринок. № 2 (246), 2026, С. 16-18 URL: <https://mir.dspu.edu.ua> (дата звернення: 24.04.2026).
5. Tan A. J. Y., Lee C. C., Lin L. J. Learning critical thinking skills online // Educational Technology Research and Development. 2023. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11423-023-10227-y> (дата звернення: 24.04.2026).
6. Del Moral Pérez M. E. et al. The critical thinking strategies university students use when dealing with Fake News produced by Artificial Intelligence // Educación XX1 28(2). 2024. С. 69-121 URL: <https://www.sciencedirect.com> (дата звернення: 24.04.2026).
7. Manousou E. Critical thinking in higher education // Education Sciences. 2025. URL: <https://www.mdpi.com> (дата звернення: 24.04.2026).
8. Liu D. et al. Critical thinking and problem solving // Frontiers in Psychology. 2025. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2025.1606156/full> (дата звернення: 24.04.2026).

training system in a practical dimension	мислення у систему професійної підготовки у практичному вимірі	
Bohdan Vovk Critical thinking as a necessary component of the professional competence of a modern vocational education teacher	Вовк Богдан Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності сучасного педагога професійного навчання	39
Mariana Votkanych Development of critical thinking of philology students through the interpretation of a literary text in classes on Ukrainian literature of the modernist era	Вотканич Мар'яна Розвиток критичного мислення студентів-філологів через інтерпретацію художнього тексту на заняттях з української літератури доби модернізму	44
Yurii Hapon Developing critical thinking of future horticultural specialists in the process of monitoring urban green spaces	Гапон Юрій Розвиток критичного мислення майбутніх спеціалістів садово-паркового господарства у процесі моніторингу міських зелених насаджень	47
Anna Harmash, Vitalii Nazarenko The role and importance of critical thinking in the training and professional activities of specialists in the specialty "forestry"	Гармаш Анна, Назаренко Віталій Роль та значення критичного мислення в підготовці та професійній діяльності фахівців спеціальності «лісове господарство»	51
Natalia Hediikova Formation of critical thinking of higher education students in the process of studying socio-political disciplines	Гедікова Наталія Формування критичного мислення здобувачів вищої освіти у процесі вивчення суспільно-політичних дисциплін	55
Anatolii Hlushkovetskyi Developing critical thinking among higher education students when studying historical informatics	Глушковецький Анатолій Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти при вивченні історичної інформатики	58
Nataliia Hordiienko Critical thinking as a factor in the effectiveness of psychological	Гордієнко Наталія Критичне мислення як чинник	61

training	ефективності психологічного тренінгу	
Natalia Horlo Development of critical thinking of political science students in the process of forming a methodological culture of a researcher	Горло Наталія Розвиток критичного мислення студентів-політологів у процесі формування методологічної культури дослідника	65
Andrii Horodynskyi Analytical thinking as a necessary component of personnel rotation practice in the public service	Городинський Андрій Аналітичне мислення як необхідна складова практики кадрової ротації на публічній службі	68
Iryna Hrechyshkina Professional training of preschool teachers: a practical aspect	Гречишкіна Ірина Професійна підготовка вихователів здо: практичний аспект	71
Andrii Hrechka Critical thinking and artificial intelligence: symbiosis or suspended animation	Гречка Андрій Критичне мислення та штучний інтелект: симбіоз чи анабіоз	73
Svitlana Hryhorieva Maternal control as a factor in dysfunction of thalamo-fronto-parietal networks in adolescence	Григор'єва Світлана Материнський контроль як чинник дисфункції таламо-фронтально-парієтальних мереж у підлітковому віці	75
Nataliia Hrychanik Formation of critical thinking of future teachers in the process of mastering the methodology of teaching foreign literature	Гричаник Наталія Формування критичного мислення майбутніх учителів у процесі опанування методики навчання зарубіжної літератури	80
Yaroslav Humeniuk Creative thinking in the analysis of non-standard physics problems. mind vs. shi	Гуменюк Ярослав Креативне мислення при аналізі нестандартних задач з фізики. розум проти ші	82
Nataliia Demchenko Case method as a tool for developing critical thinking of future psychologists in the process of studying age psychology	Демченко Наталія Кейс-метод як інструмент розвитку критичного мислення майбутніх психологів у процесі вивчення вікової психології	84